

NOTAT

Notat om mænds og kvinders pensionsformer m.v.

16. oktober 2009

J.nr. 2008-4514

Ydelseskontoret /the

Baggrund

Notatet er udarbejdet som opfølgning på samrådet den 3. juni 2008 i Det Politisk Økonomiske Udvalg om forskelle mellem mænds og kvinders pensionsopsparing. Ministeren tilkendegav på samrådet at ville udarbejde et notat til udvalget, der redegør for de grundlæggende mønstre vedrørende kvinders og mænds pensionsformer. Notatet er udarbejdet af Beskæftigelsesministeriet og baseret på bidrag fra bl.a. Økonomi- og Erhvervsministeriet, Justitsministeriet og Skatteministeriet.

Baggrunden for samrådet var beregninger fra Danica Pension, der viste, at kvinders indbetalinger til pension i 1995 androg 82,5 pct. af mænds indbetalinger, og at denne andel var faldet til 70,3 pct. i 2005.

Som nævnt på samrådet kan udviklingen primært tilskrives en voksende udbredelse af pensionsindbetalinger til arbejdsmarkedspensioner fra omkring 1990 på overenskomstområder med en høj andel af mænd. Danica's tal afspejler derfor også, at mændene har indhentet et efterslæb i forhold til kvinder.

Resultatet er, at det både for mænd og kvinder gælder, at ca. 90 procent af alle 25-64-årige betaler til en pensionsordning, og at 62-63 pct. betaler til en arbejdsmarkedspension. Endvidere betaler mænd og kvinder nu (2005-tal) nogenlunde den samme andel af indkomsten til pension. I gennemsnit betaler mænd 8,7 pct. og kvinder 8,4 pct. af deres indtægt til ATP, arbejdsmarkedspension og privat pension.

Som nævnt på samrådet kan de eksisterende forskelle mellem mænd og kvinders pensionsopsparing ikke tilskrives indretningen af pensionssystemet, men afspejler forskelle vedrørende løn, arbejdstid og tilknytningen til arbejdsmarkedet.

Hensigten med arbejdsmarkedspensionerne er bl.a. at sikre en pension, der står i et rimeligt forhold til indtægten som erhvervsaktiv, således at der sikres en vis kontinuitet i levedoden efter overgang til pension. Da andelen af mænd og kvinder, der indbetaler til en pensionsordning, og den andel af indkomsten, de indbetaler, er relativt ens, må de kønsmæssige forskelle i samlet pensionsopsparing primært anses for at være en konsekvens af forskelle i lønninger, arbejdstid og tilknytning til arbejdsmarkedet.

Dette notat uddyber disse forhold m.v., idet der fokuseres på mænd og kvinder under folkepensionsalderen, dvs. den periode, hvor der normalt spares op til pension.

Udvalget har efterfølgende ved brev af 17. juni 2008 til daværende velfærdsminister Karen Jespersen bedt om, at notatet bl.a. kommer ind på en række angivne emner:

- ”Hvilken betydning det kønsopdelte arbejdsmarked har for de pensioner, som henholdsvis mænd og kvinder får efter arbejdslivets ophør. Her tænkes bl.a. på konsekvensen af, at der er flest kvinder, der går på barsel og deltid og at kvinder generelt er lavere lønnet end mænd.”
- ”Hvordan de skattemæssige fordele ved de forskellige pensionsordninger virker ud fra en kønspolitisk vinkel, herunder de skattemæssige forskelle i forhold til indkomst.”
- ”De kønsmæssige uligheder, der følger af, at et par typisk sparer op på ratepension/pensioner med løbende udbetaling hos den person i parforholdet, der har den højeste indkomst, herunder om der skal være pligt for banker om at vejlede i valg af pensioner ud fra, at et par måske går fra hinanden.”
- ”Konsekvenserne på kort og lang sigt af, at der vil blive større forskelle på pensionernes samlede størrelse, herunder muligheden for egentlige udligningsordninger.”
- ”En vurdering af de Økonomiske Rådets forslag til en obligatorisk pensionsordning.”
- ”Erfaringerne fra retssystemet i forbindelse med skilsmissesager og fordeling af pensioner til parterne, og om denne problemstilling efter ministerens kendskab vil indgå i Skattekommissionens arbejde.”

Notatet fokuserer derfor på disse 6 emner.

Konklusioner:

Ad 1) Kønsopdelt arbejdsmarked

Indretningen af det danske pensionssystem er kønsneutralt. Folkepension og ATP, der sikrer den grundlæggende forsørgelse, er uafhængig af køn. Arbejdsmarkedspensionerne, der sikrer, at indkomsten som pensionist står i et rimeligt forhold til indkomsten som erhvervsaktiv (dækningsgrad), skal beregnes på et kønsneutralt grundlag, som gælder for alle medlemmer af den konkrete ordning.¹

Kvinder betaler i gennemsnit en større andel af deres indkomst til pension end mænd, når man sammenligner personer med samme indkomst eller omfang af beskæftigelse mv. SFI har beregnet, at kvinder i perioden 1995-2005 i gennemsnit indbetalte 0,7 procentpoint mere til pension end mænd, når der var korrigeret for forskelle med hensyn til beskæftigelsesanciennitet, alder, uddannelsesniveau og etnisk herkomst.

¹ Det kønsneutrale grundlag eller unisex-princippet gælder alene for medlemmer optaget efter den 1. juli 1999 i en arbejdsmarkedspensionsordning, jf. § 8, stk. 2 og 3, i lov om ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med forsikring, pension og lignende finansielle ydelser.

Mænd har i 2005 alligevel en 31 pct. højere samlet pensionsformue end kvinder (25-64-årige). Det skyldes bl.a., at mænd har højere indkomster og dermed højere indbetalinger til arbejdsmarkedspension. Disse forskelle afspejler bl.a. det kønsopdelte arbejdsmarked og de valg, som familier tager med hensyn til opsparing, deltidbeskæftigelse etc. Kvinder får dog alligevel i gennemsnit en højere dækningsgrad end mænd ved overgang til pension. Det skyldes, at folkepension og ATP er uafhængig af indkomsten som erhvervsaktiv (men for så vidt angår ATP ikke af arbejdstiden), og derfor giver en relativ høj dækning for lave indkomster.

Ad 2) Skattereglerne

Skattereglerne vedrørende pensionsopsparing er kønsneutrale. Forskelle i omfanget af pensionsopsparing blandt mænd og kvinder beror således på andre faktorer end skattereglerne.

Ad 3) Ægtepars valg af opsparingsform

Blandt ægtepar, hvor indtjeningen er nogenlunde lige fordelt, er antallet af mænd og kvinder, der foretager indbetalinger til arbejdsgiveradministrerede eller private pensionsordninger, stort set ens, mens der blandt ægtepar, hvor kvinden oppebærer hovedindkomsten, er over 50 pct. flere kvinder med indbetalinger i forhold til deres mænd.

Ved lige store indkomstandele er den gennemsnitlige indbetaling for mænd og kvinder ikke meget forskellige. Det gælder både arbejdsgiveradministrerede ordninger og privattegnede ordninger. Ses der imidlertid på den gennemsnitlige indbetaling for samtlige ægtepar, er der dog tale om væsentlig højere beløb for mændene end for kvinderne. Dette afspejler bl.a., at gennemsnitsindkomsten for gifte mænd er større end for gifte kvinder.

Om bankers vejledning om forhold der kan påvirke pensionsopsparingen:

Bankerne vil primært kunne rådgive om egne produkter, som udgør en mindre andel af alle pensionsordninger. Når pengeinstituttet taler pension med en kunde, vil det være naturligt at inddrage fremtidige forhold, der har indflydelse på pensionsopsparingen, som fx fremtidig indkomst, død eller ægteskabelige forhold.

Pensionsbranchen har taget initiativ til oprettelsen af PensionsInfo, som giver alle danskere bedre mulighed for at få overblik over deres pensionsopsparing og dermed bedre mulighed for at vurdere, om de har behov for rådgivning omkring deres opsparingsforhold.

Der er også fra centralt hold taget flere initiativer til at sikre bedre forståelse og overblik over pensionsforhold.

Penge og Pensionspanelet, som blev nedsat af Folketinget i 2007, forventer fx at iværksætte en informationskampagne i løbet af 2009 om at få styr på pension, forsikring og arv, når et par lever papirløst sammen, og når der sker ændringer i parternes forhold.

På borger.dk er der etableret et selvstændigt tema med oplysninger om pensionsforhold og udviklet værktøjer, som den enkelte kan bruge til at få bedre indblik i sine pensionsforhold. I forbindelse med udviklingen af pensionstemaet har der været særlig fokus på kvinder som målgruppe. Der vil blive fulgt op på, om pensionstemaet på borger.dk giver kvinder oplysninger, der vil vække deres interesse for egne pensionsforhold, og om pensionstemaet giver tilstrækkelig vejledning om, hvad kvinder særligt skal være opmærksomme på i relation til egne pensionsforhold. Der er planlagt en kampagne særligt målrettet kvinder om pensionstemaet på borger.dk i 2009.

Der skønnes på denne baggrund ikke at være behov for at indføre en vejledningspligt for banker.

Ad 4) Pensionsforskelle og udligningsordninger

Der er sket en kraftig udbygning af det danske pensionssystem med supplerende pensionsordninger, som bidrager til en rimelig dækningsgrad ved overgang til pension. Mange af disse ordninger er fortsat under opbygning.

Velfærdskommissionens beregninger viste, at den forøgede udbredelse af arbejdsmarkedspensioner, der har fundet sted siden starten af 1990'ere vil indebære en øget indkomst-lighed blandt fremtidens pensionister, der har supplerende pensioner, sammenlignet med i dag.

Der er ingen væsentlig forskel mellem mænd og kvinder med hensyn til den andel, der ikke opsparer til pension eller kun sparer ganske lidt (restgruppen).

Alle danskere vil (med få undtagelser) have ret til pension i form af folkepension og ATP, og vil - afhængig af deres beskæftigelse og individuelle valg af yderligere opsparing - have ret til arbejdsmarkedspension og individuelle pensionsordninger. Pensionsudbetalingerne vil derved afspejle forskelle i indkomst og beskæftigelse gennem et livsforløb, uanset om disse forskelle skyldes et kønsopdelt arbejdsmarked eller andre forhold.

På lang sigt vil udbredelsen af arbejdsmarkedspensionerne, når medlemmerne har indbetalt til ordningerne i hele deres aktive arbejdsliv, betyde, at dækningsgraden for store grupper af lønmodtagere vil være næsten 100 pct., således at de vil kunne opretholde en stort set uændret levestandard efter overgang til pension.

Som det konkluderes i dette notat, kan de eksisterende forskelle mellem mænd og kvinders pensionsopsparing ikke tilskrives indretningen af pensionssystemet, men afspejler forskelle vedrørende løn, arbejdstid og tilknytningen til arbejdsmarkedet. Der vurderes derfor heller ikke at være behov for egentlige udligningsordninger i pensionssystemet for at imødegå fremtidige forskelle i mænds og kvinders pensionsopsparing, men for en fortsat indsats på ligestillingsområdet, jf. i den forbindelse ligestillingsministerens redegørelse om ligestilling "Redegørelse 2008/ Perspektiv og handlingsplan 2009", der blev afgivet til Folketinget den 27. februar 2009.

Ad 5) Det Økonomiske Råds rapport "Dansk Økonomi, forår 2008"

I rapporten foreslås, at det indtægtsafhængige pensionstillæg og den supplerende pensionsydelse afskaffes for at øge tilskyndelsen til at foretage pensionsopsparring, og at der samtidig indføres en tvungen pensionsopsparring for dem, der ikke er dækket af arbejdsmarkedspensioner.

Forslaget vil øge betydningen af den opsparingsbaserede del af det danske pensionssystem og reducere betydningen af den almindelige folkepension.

Rapporten indeholder ikke en gennemgang af de fordelingsmæssige konsekvenser af forslaget. Forslaget må dog – afhængig af den nærmere udformning - antages at være til ugunst for mange personer, som i dag typisk opsparer mere end 6 pct. til pension, men dog ikke så meget at deres pensionstillæg er bortfaldet. Disse personers pensionsopsparring vil ikke blive forøget i væsentligt ved forslaget, men de vil miste det udbetalte pensionstillæg. I dag modtager omkring 86 procent af alle folkepensionister pensionstillæg.

Det må antages at kvinder vil udgøre en væsentlig del af den gruppe, der er i risiko for at blive dårligere stillet ved forslaget. Afhængig af den nærmere udformning af forslaget vil det derfor kunne være til ugunst for kvinder.

Ad 6) Deling af pensioner m.v.

Ved lov nr. 483 af 7. juni 2006 blev der indsat nye bestemmelser i lov om ægteskabets retsvirkninger om pensionsrettighedens behandling ved død samt separation og skilsmisse. Loven trådte i kraft den 1. januar 2007.

De nye regler bygger på det udgangspunkt, at der af den enkelte person – også i et ægteskab – foretages selvstændig opsparing til pension. Dette indebærer, at ægtefæller, hvis de separeres eller skilles, som udgangspunkt ikke skal aflevere pensionsformue til den anden ægtefælle. Bestemmelserne giver også mulighed for kompensation, således at den ene af ægtefællerne ikke alene skal bære risikoen for, at der kan være forskel på størrelsen af de to ægtefællers pensionsopsparringer.

Justitsministeriet er ikke bekendt med, at der skulle foreligge retspraksis vedrørende de nye regler om pensioners behandling i forbindelse med separation eller skilsmisse.

Skattekommissionen har ikke i sin rapport behandlet spørgsmålet om deling af pensioner ved skilsmisse. Da hverken den afgivende eller modtagende ægtefælle skal betale skat ved deling af pensioner i forbindelse med separation og skilsmisse, foreligger der umiddelbart at se ikke en skattemæssig problemstilling.

1. Kønsopdelt arbejdsmarked

1.1. Pensionssystemet generelt

Det danske pensionssystem består af en række ordninger, der har forskellige kendetegn og formål:

- at sikre alle en grundlæggende forsørgelse (folkepension og ATP),

- at opnå et indtægtsniveau som pensionist, der står i et rimeligt forhold til indtægten som erhvervsaktiv (dækningsgrad) og dermed sikre en ønskelig kontinuitet i levemønstret ved overgang til pension (arbejdsmarkedspensioner), og
- at give mulighed for at opfylde individuelle behov og ønsker (individuelle pensionsordninger).

For at opnå en given dækningsgrad skal personer med høje indkomster opspare en større pensionsformue end personer med lave indkomster.

Personer med høje indkomster skal endvidere opspare en større andel af deres indkomst for at opnå samme bruttodækningsgrad (dvs. før skat), som personer med lave indkomster. Det skyldes, at folkepensionen og ATP, der er uafhængig af indtægten før pensioneringen, giver høj dækning for personer med lave indkomster.

En række forskelle mellem mænd og kvinder kan have betydning for den senere pension. Det er først og fremmest:

- at kvinder har mindre tilknytning til arbejdsmarkedet,
- at kvinder statistisk set lever længere, og
- at kvinder i gennemsnit har lavere årsindkomster end mænd.

I tabel 1 er vist, om disse forhold påvirker pensionen fra de forskellige ordninger i det danske pensionssystem.

Tabel 1. Betydning af forskelle mellem mænd og kvinder for pensionen

Ordning:	Afhænger pensionen af:		
	Indkomst som erhvervsaktiv	Tilknytning til arbejdsmarkedet	Forskelle i forventet levetid
Folkepension	Nej	Nej	Nej
ATP	Nej	Begrænset	Nej
Arbejdsmarkedspension	Ja	Ja, dog ikke nødvendigvis ved barsel	Nej
Individuel ordning	Nej (Ikke formelt)	Nej (Ikke formelt)	Ja

Folkepensionens størrelse påvirkes ikke af indkomsten som erhvervsaktiv, tilknytning til arbejdsmarkedet eller forskelle i forventet levetid.

ATP-pensionens størrelse påvirkes ikke af indkomsten som erhvervsaktiv eller forskelle i forventet levetid, men i et vist omfang af tilknytningen til arbejdsmarkedet, idet der ikke kan indbetales ATP-bidrag ved alle typer af fravær fra arbejdsmarkedet. Som hovedregel vil modtagere af offentlige forsørgelsesydelse betale ATP-bidrag.

Betaling af ATP-bidrag er dog frivillig for efterlønsmodtagere og førtidspensionister, der er tilkendt pension før 1. januar 2003. Endvidere skal kontanthjælpsmodtagere først betale til ATP, når der er udbetalt kontanthjælp i 6 måneder. Desuden har der været forskelle i de indbetalte ATP-bidrag afhængig af overenskomstområdet. Knap en halv million offentligt ansatte – typisk i kvindefag – har i to årtier været omfattet af overenskomster med et lavere ATP-bidrag (typisk godt halvdelen) af det normale fulde bidrag, jf. Tabel 2. Ved overenskomstaftalerne i 2008 er der af-

talt ekstraordinære forhøjelser på typisk 300 - 400 kr. årligt med henblik på at mindske forskellen til det almindelige ATP bidrag (A-bidraget).

Tabel 2. ATP – bidragssatser. Det almindelige ATP-bidrag - A-bidraget – udgør i 2008 2.924 kr. årligt

ATP-satser 2008	Bidrag kr.	Antal pct.	Kvinder pct.	Mænd pct.	Største faggrupper
B-bidrag	1.166	75.000	86	14	Sygeplejersker
C-bidrag	1760	340.000	61	39	Lærere, AC'ere og pædagoger
D-bidrag	1.408	60.000	77	23	Socialrådgivere og kontorpersonale

Kilde: Faktum nr. 57 (udgives af ATP). I 1989 valgte en række grupper på det offentlige arbejdsmarked at stå uden for reguleringen af ATP-bidraget, og deres ATP-bidrag blev derfor fastfrosset. På den måde opstod B-bidraget. Nogle af disse grupper valgte senere - i 1996 og i 2006 - på ny at deltage i reguleringen af ATP-bidraget. På den måde opstod C- og D-bidragene.

Arbejdsmarkedspensionerne afhænger af indkomsten som erhvervsaktiv og tilknytningen til arbejdsmarkedet. På dele af arbejdsmarkedet kan der dog fx foretages pensionsindbetalinger under barsel. Forskelle i forventet levetid har ikke betydning for pensionens størrelse inden for den enkelte ordning, da alle arbejdsmarkedspensionsordninger skal baseres på et unisex-grundlag. Derimod kan forskelle mellem de enkelte ordninger (brancher) have betydning som følge af branchespecifikke forskelle i forventet levetid, som bl.a. kan skyldes forskelle mellem ordningerne med hensyn til kønsfordelingen.

I de individuelle ordninger afhænger pensionen ikke direkte af personens indkomst eller af fravær fra arbejdsmarkedet, men muligheden for at betale bidrag er selvsagt bedre, hvis personen er på arbejdsmarkedet og har en vis indkomst. Hvis ordningen er med løbende udbetaling, vil den årlige pension afhænge af personens forventede levetid.

Indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner og individuelle pensionsordninger som ratepensioner og livrenter kan medføre fradrag i topskattegrundlaget. Værdien af fradraget afhænger derfor af indkomstens størrelse. Kønsmæssige forskelle i indkomst kan derfor have betydning for indbetalingerne.

1.2. Indbetalinger til pension

Kvinder, der indbetaler til pension, har historisk set indbetalt en større gennemsnitlig andel af deres indkomst til pension end mænd. Det skyldes, at arbejdsmarkedspensioner ved indgangen til 1990'erne var mere udbredte i den offentlige sektor, hvor en stor andel af kvinderne var beskæftiget, end i den private sektor.

I takt med udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne for de ufaglærte og faglærte på det private arbejdsmarked i 1990'erne er mændene kommet op på stort set samme indbetalingsniveau som kvinderne. Median-indbetalingsprocenten for både mænd og kvinder var i 2005 8,8 pct., mens den gennemsnitlige indbetalingsprocent var 8,4 procent for kvinder og 8,7 procent for mænd, jf. tabel 3. Andelen, der indbetalte til pension, er 90 procent for både mænd og kvinder.

Tabel 3. 25-64-årige mænds og kvinders indbetalinger til pension i 2005

Indbetalinger til pension i procent	I alt		ATP		Arbejdsmarkeds-pension		Individuel ord-ning	
	Mæn-d	Kvin-der	Mæn-d	Kvin-der	Mæn-d	Kvin-der	Mæn-d	Kvin-der
	- Procent -		- Procent -		- Procent -		- Procent -	
Andele der indbetalt til pension	90	90	85	86	63	62	34	28
Gens. indbetalingsprocent for dem som indbetalte	8,7	8,4	0,9	1,0	8,7	8,5	4,7	4,4

Kilde: SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd. Baseret på en 10 pct. stikprøve. Ekskl. Tjenestemænd. Anm.: Indkomsten er den samlede indkomst før skat og renteudgifter og uden diverse offentlige tilskud og med til-læg af pensionsbidrag til arbejdsgiveradministrerede ordninger.

Kvinders indbetalingsprocent er i gennemsnit højere end mænds, når man sammenligner kvinder og mænd på samme indkomstniveau, jf. tabel 4. Da indbetalingsprocenten er stigende med indkomstniveau, og mænd udgør en større andel af personer med høje indkomster, har mænd i gennemsnit en lidt højere gennemsnitlig indbetalingsprocent end kvinder, jf. tabel 4.

Tabel 4. Den gennemsnitlige indbetalingsprocent for 25-64-årige mænd og kvinder fordelt efter indkomst.

Personer der indbetalt til pension	Mænd		Kvinder	
	Andel af mænd i decil	Indbetalingsprocent	Andel af kvinder i decil	Indbetalingsprocent
- Procent -				
1	43	3,5	57	3,9
2	41	3,3	59	3,8
3	40	4,2	60	5,1
4	33	5,9	67	7,9
5	37	7,7	63	9,4
6	48	8,8	52	9,9
7	54	9,4	46	10,3
8	60	9,9	40	10,9
9	67	10,9	33	12,1
10	80	12,2	20	13,0
Alle	50	8,7	50	8,4

Kilde: SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd. Baseret på en 10 pct. stikprøve. Ekskl. Tjenestemænd. Anm.: Indkomsten er den samlede indkomst før skat og renteudgifter og uden diverse offentlige tilskud og med til-læg af pensionsbidrag til arbejdsgiveradministrerede ordninger.

Ser man på indbetalingernes fordeling på pensionstype, jf. tabel 5, andrager mænds indbetalinger til ratepension 34 pct. af deres samlede pensionsindbetalinger, mens indbetalinger til ratepension for kvinder kun udgør 21 pct. En lidt større andel af kvindernes pensionsopsparing går til ATP og arbejdsmarkedspensioner (arbejdsgiveradministrerede ordninger) end tilfældet er for mænd, nemlig 82 pct. mod 79 pct., jf. tabel 6. Dette skal bl.a. ses i sammenhæng med kvinders lavere lønninger,

og at ATP-bidraget ikke afhænger af lønnens størrelse, men kun af beskæftigelsesomfanget.

Tabel 5. Indbetalinger fordelt efter pensionstype. Alle 25-64-årige mænd og kvinder.

Indbetalinger i 2003	Mænd	Kvinder
Pensionstype	Andel af opsparing i pct.	Andel af opsparing i pct.
Kapitalpension	22	25
Ratepension	34	21
Løbende pension	44	54
Alle	100	100

Kilde: "Danskernes pensionsopsparinger", af SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd. (s. 223)

Tabel 6. Indbetalinger fordelt efter pensionsordning. Alle 25-64-årige mænd og kvinder.

Indbetalinger i 2005	Mænd	Kvinder
Pensionstype	Andel af opsparing i pct.	Andel af opsparing i pct.
ATP	5	8
Arbejdsmarkedspension	72	74
Private ordninger	23	18
Alle	100	100

Kilde: SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd. Baseret på en 10 pct. stikprøve

1.3. Pensionsformue

Kvinder i alderen 25-64 år havde i gennemsnit en pensionsformue i 2005 på 534.400 kr. i 2003-lønkroner, jf. tabel 7. For mænd var formuen 701.300 kr. i 2003-lønkroner eller 31 procent højere. Mændenes højere pensionsformue skal ses i sammenhæng med, at deres gennemsnitlige indkomst i 2005 var ca. 36 pct. højere end kvindernes.

Tabel 7. Gennemsnitlig pensionsformue og indkomst for 25-64-årige mænd og kvinder.

2003-lønkroner	Mænd	Kvinder	Mænd/Kvinder i pct.
Formue	701.300	534.400	131
Indtægt	349.700	257.300	136

Kilde: SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd. Baseret på en 10 pct. stikprøve.

Anm.: Indkomsten er den samlede indkomst før skat og renteudgifter og uden diverse offentlige tilskud og med tillæg af pensionsbidrag til arbejdsgiveradministrerede ordninger.

En del af forklaringen på forskellen mellem mænds og kvinders pensionsopsparing er, at kvinder historisk set har haft en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet. Derfor har især de ældre kvinder lavere pensionsformuer end mænd, jf. tabel 8.

Det ses, at pensionsformuer i perioden 1995-2005 er steget noget mere for mænd end for kvinder i de yngre aldersgrupper, jf. eksempelvis aldersgruppen 30-39 år, hvor stigningen var 63 pct. for mænd og 30 pct. for kvinder. Det må tilskrives udbredelsen af nye arbejdsmarkedspensioner omkring 1990 til en række områder med større andel af mænd.

I de ældre aldersgrupper fra 50 til 64 år har kvinderne derimod oplevet en større stigning i den gennemsnitlige pensionsformue end mændene, jf. eksempelvis aldersgruppen 50-59 år, hvor stigningen har været 25 pct. for mænd og 59 pct. for kvinder.

Forklaringen er, at de kvinder som i 2005 var mellem 50-64 år i stort omfang tilhører de kvindeårgange, som slutningen af 1960'erne og starten af 1970'erne, i højere grad end tidligere kom ind på arbejdsmarkedet og derfor over livsforløbet har haft en stærkere tilknytning til arbejdsmarkedet end dem, der var 50-64 år i 1995.

Tabel 8. Den gennemsnitlige pensionsformue i 2005 og stigning siden 1995.

2003-lønkroner	Alder	25-29	30-39	40-49	50-59	60-64
Pensionsformue	Mænd	118.500	290.000	606.200	1.170.600	1.509.300
	Kvinder	89.000	240.000	524.400	903.800	995.900
Stigning 1995-2005, pct.	Mænd	139	63	18	25	46
	Kvinder	72	30	19	59	54

Kilde: SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd. Baseret på en 10 pct. stikprøve. Inkl. tjenemænd.

Anm.: Indkomsten er den samlede indkomst før skat og renteudgifter og uden diverse offentlige tilskud og med tillæg af pensionsbidrag til arbejdsgiveradministrerede ordninger.

Pensionsformuen er ikke blot et produkt af indbetalingen, men også af forrentning. En indbetalt pensionskrone i en ung alder er således mere værd end ved senere indbetaling. Med kvindernes senere indtog på arbejdsmarkedet (det er i højere grad dem, der tager de lange uddannelser) er der risiko for, at den mindre pensionsindbetaling i de unge år, ikke altid fuldt ud kompenseres ved en øget indbetaling senere. Dette kan øge forskellen mellem mænds og kvinder pensionsopsparing ved overgang til pension.

1.4. Den isolerede betydning af køn og alder

SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd har beregnet den isolerede effekt på indbetalingsprocenten i perioden 1995-2011 af at være kvinde til 0,7 procentpoint, jf. tabel 9. Det vil sige, at kvinder i perioden 1995-2005 i gennemsnit indbetalte 0,7 procentpoint mere til pension end mænd, når der var korrigeret for forskelle med hensyn til beskæftigelsesanciennitet, alder, uddannelsesniveau og etnisk herkomst.

Kvindes højere indbetalingsprocent skyldes, at kvinder historisk set oftere har været ansat i den offentlige sektor, hvor arbejdsmarkedspensioner har været mere udbredte, og derfor har været på et højere indbetalingsniveau end de nye arbejdsmarkedspensioner fra 1990'erne. De stigende indbetalingsprocenter til de nye ordninger betyder, at den isolerede effekt på indbetalingsprocenten af at være kvinde reduceres over perioden.

Tabel 9. Betydning af køn for indbetalingsprocenten i 1995-2005

Indbetalingsprocent til pension	Ændring i forhold til mænds indbetalingsprocent
Kvinder	+ 0,7 procentpoint.

Kilde: SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd. Baseret på en 10 pct. stikprøve.

Anm.: Der er korrigeret for forskelle med hensyn til beskæftigelsesanciennitet, alder, uddannelsesniveau og etnisk herkomst

Korrigeret for forskelle mellem mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelsesanciennitet, uddannelsesniveau og etnisk herkomst (men ikke også for alder som ovenfor) stiger mænds indbetalingsprocent mere med alderen end kvinders indbetalingsprocent, jf. Tabel 10. Indbetalingsprocenten for 60-64 årige mænd er således 2,7 procentpoint højere end for 30-35 årige mænd med samme karakteristika (beskæftigelsesanciennitet etc.) i øvrigt.

En mulig forklaring på dette er, at mænds indkomster stiger mere med alderen, hvilket medfører, at mænd må indbetale en endnu større andel af deres indkomst til pension, hvis de vil fastholde den samme dækningsgrad set i forhold til indkomsten lige før overgang til pension.

Tabel 10. En regression af den gennemsnitlige indbetalingsprocent over en periode på 11 år (fra 1995 til 2005) op imod alder, 35-64 år. Et 10 pct. balanceret panel. Ekskl. tjenestemænd.

Alder	Effekt mænd	Effekt kvinder
	Ændring af indbetalingsprocent i forhold til 35-39 årige	Ændring af indbetalingsprocent i forhold til 35-39 årige
35-39	0,0	0,0
40-49	0,7	0,5
50-59	1,9	1,4
60-64	2,7	1,8

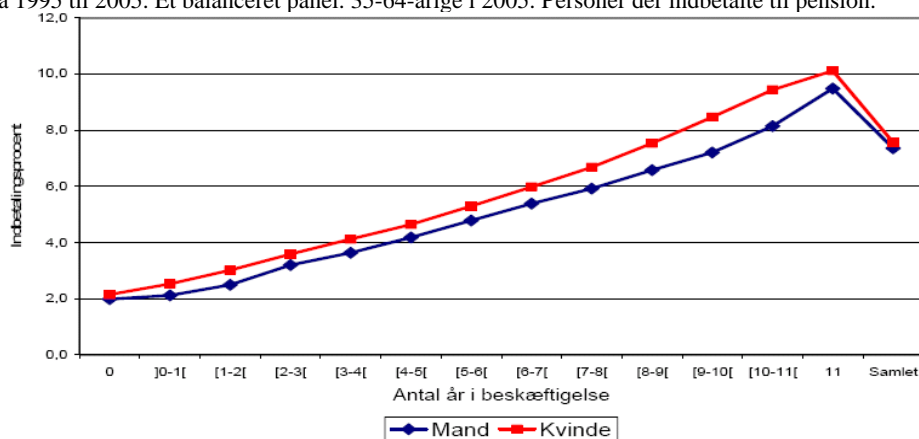
Kilde: SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd.

Anm.: Der er korrigeret for forskelle med hensyn til beskæftigelsesanciennitet, uddannelsesniveau og etnisk herkomst. Et balanceret panel vil sige, at kun personer der har været i panelet i alle 11 år indgår.

1.5. Tilknytningen til arbejdsmarkedet

En fordeling af mænd og kvinder efter omfanget af beskæftigelse i perioden 1995 til 2005 viser, jf. figur 1, at kvinder indbetalte en større andel af deres indkomst til pension end mænd med samme omfang af beskæftigelse. Dette kompenserer i en vis udstrækning for, at kvinders lavere beskæftigelsesomfang (8,3 år mod 9,3 år for mænd i perioden 1995-2005) isoleret set medfører en lavere indbetalingsprocent, fordi der typisk ikke betales til en arbejdsmarkedspension under fravær fra arbejdsmarkedet.

Figur 1. Den gennemsnitlige årlige indbetalingsprocent fra 1995 til 2005 og antal år i beskæftigelse fra 1995 til 2005. Et balanceret panel. 35-64-årige i 2005. Personer der indbetalte til pension.

Kilde: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Anm.: Et balanceret panel vil sige, at kun personer der har været i panelet i alle 11 år indgår.

Mænd var i gennemsnit beskæftiget i 80,8 pct. af perioden 1995-2005 og kvinder i gennemsnit i 72,2 pct. af perioden, jf. tabel 11.

De vigtigste årsager til fravær fra arbejdsmarkedet for både mænd og kvinder var førtidspension, dagpenge og kontanthjælp. Fravær på grund af barsel, dagpenge, orlov og efterløn betyder relativt mest for kvinder.

Kvindes kortere beskæftigelsesperiode end mænd, svarende til 12 pct. af perioden 1995-2005, betyder, at indbetalingsperioden til arbejdsmarkedspension er tilsvarende kortere, da der som hovedregel ikke sker indbetalinger til arbejdsmarkedspension i fraværperioder.

De pensioner, som kvinder optjener, bliver derved mindre, end de ville have været, hvis kvinder havde samme beskæftigelsesmønster som mænd. Den samlede pension bliver dog ikke tilsvarende mindre, da optjening af folkepension er uafhængig af fravær, og da der typisk sker indbetaling til ATP under midlertidigt fravær.

Tabel 11. Den samlede andel af perioden fra 1995 til 2005 i eller uden for beskæftigelse. Personer der i 2005 er i alderen 35-64 år. Et 10 pct. balanceret panel. Ekskl. tjenestemænd.

	Mænd	Kvinder	M/K
Andel af perioden 1995-2005 med:	Procent	Procent	Procent
Barsel	0,1	1,6	0,1
Beskæftigelse	80,8	72,2	1,1
Dagpenge	5,1	6,9	0,7
Førtidspension	6,4	8,1	0,8
Kontanthjælp	3,7	4,2	0,9
Orlov	0,3	1,9	0,2
Overgangsydelse og efterløn	1,7	2,9	0,6
Sygedagpenge	1,9	2,5	0,8
Uddannelse	0,4	0,6	0,6

Kilde SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd.

Anm.: Et balanceret panel betyder, at kun personer der har været i panelet i alle 11 år indgår.

1.6. Fremtidige pensioner

En fremskrivning af alle 40-45-årige mænds og kvinders indkomster og pensionsindbetalinger frem til de fylder 68 år, hvor de i fremskrivningen antages at gå på pension, viser, at mænd får en pension på i gennemsnit 188.700 kr. og kvinder på i gennemsnit 170.200 kr.

Selv om mænd får en 11 pct. højere pension end kvinder, er kvindernes nettodækningsgrad (dvs. efter skat) ved overgang til pension væsentlig større end mænds, nemlig 95 pct. mod 78 pct., jf. tabel 12.

Den primære årsag til, at kvinder opnår en større nettodækningsgrad (efter skat), er, at de i gennemsnit tjener mindre end mænd. Dette øger isoleret set dækningsgraden, da pensionen ikke bliver tilsvarende mindre. Folkepension og ATP afhænger ikke af indtægten før overgang til pension.

Tabel 12. Nettodækningsgrad (efter skat) som 68-årig pensionist for personer, der i 2005 var 40-45 år. I 2003-lønkroner.

Køn	Brutto pensionsindkomst 68 årig pensionist	Netto pensionsindkomst 68 årig pensionist (efter skat)	Nettodæknings-grad (efter skat)
Mænd	188.700	128.400	78
Kvinder	170.200	117.300	95
M/K	111	109	79

Kilde SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd.

Anm.: Dækningsgraden er beregnet ved at sammenholde indkomsten som 68-årig pensionist med indkomsten som 67-årig. Ved fremskrivningen er anvendt bidragsprocenterne i 2005 opregnet med stigningen i de overenskomstfastsatte bidragssatser til 2009. Indkomsten er den samlede indkomst før skat og renteudgifter og uden diverse offentlige tilskud og med tillæg af pensionsbidrag til arbejdsgiveradministrerede ordninger.

Dækningsgraden er høj ved et lavt beskæftigelsesomfang, jf. tabel 13. Det skyldes, at disse personer også har lav indkomst, mens dele af pensionen er helt eller delvis uafhængig af beskæftigelsesomfanget.

Tabel 13. Nettodækningsgraden som 68-årig pensionist for personer, der i 2005 var 40-45 år, fordelt efter beskæftigelsesanciennitetsgruppe og køn. 2003-lønkroner.

Varighed af beskæftigelse i 1995-2005	Køn	Brutto pensionsindkomst 68 årig pensionist	Netto pensionsindkomst 68 årig pensionist (efter skat)	Nettodæknings-grad (efter skat)
0-1,5 år	Mænd	115.900	84.400	91
1,5-7,1 år	Mænd	134.900	95.900	92
7,1-11 år	Mænd	200.700	135.600	75
0-1,5 år	Kvinder	116.600	84.800	100
1,5-7,1 år	Kvinder	136.800	97.100	101
7,1-11 år	Kvinder	182.100	124.600	94

Kilde SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd.

Anm.: Dækningsgraden er beregnet ved at sammenholde indkomsten som 68-årig pensionist med indkomsten som 67-årig erhvervsaktiv. De 40-45-årige i 2005 forudsættes at gå på folkepension som 68-årig. Fremskrivningen er baseret på personer, der i hele 2005 var i de anførte grupper. Ved fremskrivningen er anvendt bidragsprocenterne i 2005 opregnet med stigningen i de overenskomstfastsatte bidragssatser til 2009. Indkomsten er den samlede indkomst før skat og renteudgifter og uden diverse offentlige tilskud og med tillæg af pensionsbidrag til arbejdsgiveradministrerede ordninger.

En fremskrivning af personer, der i hele 2005 var beskæftigede som lønmodtager eller selvstændig (og som forudsættes beskæftiget frem til pensionering), viser, at 30-59-årige kvindelige lønmodtagere får en nettodækningsgrad (efter skat) ved overgang til pension på 81,1 pct., mens det for mandlige lønmodtagere drejer sig om 71,1 pct., jf. tabel 14.

Selvstændige kvinder får en dækningsgrad på 96,7 pct., mens den for mandlige selvstændige er 63,6 pct. Den store forskel mellem mænd og kvinder opstår, fordi selvstændige mænd i gennemsnit tjente 75 pct. mere end kvinderne, og selvom kvinderne indbetalte i gennemsnit 1,3 procentpoint mere af deres indkomst til pension end mændene.

Table 14. Nettodækningsgraden som 68-årig pensionist for personer, der i 2005 var 30-59 år, fordelt efter socioøkonomisk gruppe og køn. 2003-lønkroner.

Tilstand	Køn	Bruttoindkomst 30-59-årige	Indbetalingsprocent 30-59-årige	Pensionsindkomst 68 år, pensionist	Nettodækningsgrad (efter skat)
Beskæftigede - lønmodtagere	Mænd	368.500	10,2	206.700	71,5
	Kvinder	295.500	10,4	191.100	81,1
Beskæftigede - selvstændige	Mænd	346.800	7,2	178.000	63,6
	Kvinder	198.600	8,5	159.500	96,7

Kilde SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd.

Anm.: Dækningsgraden er beregnet ved at sammenholde indkomsten som 68-årig pensionist med indkomsten som 67-årig erhvervsaktiv. De 40-45-årige i 2005 forudsættes at gå på folkepension som 68-årig. Fremskrivningen er baseret på personer, der i hele 2005 var i de anførte grupper. Ved fremskrivningen er anvendt bidragsprocenterne i 2005 opregnet med stigningen i de overenskomstfastsatte bidragssatser til 2009. Indkomsten er den samlede indkomst før skat og renteudgifter og uden diverse offentlige tilskud og med tillæg af pensionsbidrag til arbejdsgiveradministrerede ordninger.

Ved vurdering af kvinders og mænds fremtidige pensionsforhold har det også betydning, om de er dækket af en ægtefællepension i tilfælde af ægtefællens dødsfald. Endvidere er ATP og kollektive pensionsordninger underlagt et unisex-grundlag som betyder, at en kvinde og en mand, der har indbetalt det samme beløb til pension, kan forvente at modtage den samme årlige udbetaling resten af livet, selvom kvinder i gennemsnit lever længere end mænd.

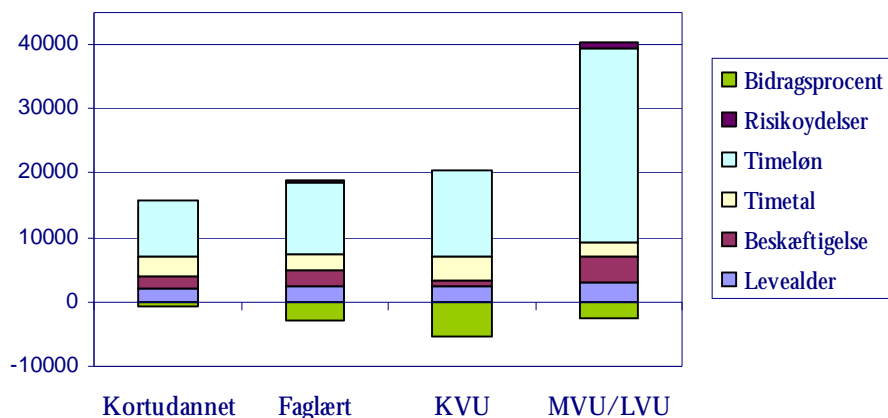
1.7. Dekomponering af forskelle

I Økonomi- og Erhvervsministeriets redegørelse fra 2003 om kvinders pensionsmæssige stilling blev der foretaget en dekomponering af forskellen mellem mænds og kvinders pensioner efter årsager, jf. figur 2.

Figuren forklarer årsagerne til forskelle mellem mænds og kvinders pension. De arealer, der ligger over 0-linjen er forklaringer, der medfører større forskelle, mens arealet under 0-linjen trækker i retning af mindre forskelle. Det må antages, at den relative betydning af de enkelte årsager fortsat i alt væsentlighed er den samme i dag.

Som det fremgår af figuren, er årsagen til, at kvinder har en lavere årlig pension, fortrinsvis deres lavere timeløn og timeantal i beskæftigelse, dvs. deres lavere indkomstgrundlag for indbetaling af pension. Kvinders højere indbetalingsprocent til pension sammenlignet med mænd med samme indkomst trækker i retning af en større pension til kvinder (søjlestykket under 0-linjen).

Figur 2: Dekomponering af forskel i pensionsindkomst mellem mænd og kvinder ved uændret opspæringsadfærd og tilbagetrækning ved alder 62

Kilde: "Redegørelse om kvinders pensionsmæssige stilling". Økonomi- og Erhvervsministeriet m.fl., september 2003.

Anm.: Figuren viser, hvor meget forskelle i de forskellige faktorer bidrager med i kroner og øre til den samlede forskel i pensionsindkomsten. Det skal bemærkes, at der af datamæssige årsager sker en overvurdering af betydningen af timeløn og undervurdering af betydningen af timetal.

2. Skattereglerne

Ligesom det gælder for skattesystemet generelt, er skattereglerne vedrørende pensionsopsparing kønsneutrale.

Det gælder også for de forslag, der indgår i Forårspakke 2.0 om et loft for indbetalinger til ratepensioner mv. og om en udligningsskat for store pensionsudbetalinger. Konstaterede forskelle i omfanget af pensionsopsparing blandt mænd og kvinder beror således på andre faktorer end skattereglerne, fx indkomstens størrelse, da det ofte kan betale sig, at den højest lønnede foretager indbetaling på grund af fradragreglerne, jf. nedenfor om pars valg af opsparingsform.

3. Ægtepars valg af opsparingsform

I tabellen nedenfor er vist en fordeling af pensionsindskuddene efter hvem af ægtefællerne, der har den største andel af husstandens indtjening.

Der er i alt ca. 800.000 ægtepar, hvor mindst den ene ægtefælle foretager pensionsindskud ud over ATP.

Blandt ægtepar, hvor indtjeningen er nogenlunde ligelig fordelt, er antallet af mænd og kvinder, der foretager pensionsindbetalinger udover ATP, stort set ens, mens der blandt ægtepar, hvor kvinden oppebærer hovedindkomsten, er over 50 pct. flere kvinder med pensionsindbetalinger i forhold til mænd.

Det omvendte gør sig gældende blandt ægtepar, hvor det er manden, der oppebærer den største del af indkomsten. Her foretager næsten en tredjedel af kvinderne ingen pensionsindbetalinger.

Tablet 15. Pensionsindbetalinger fordelt på køn og indtægtsandel for ægtepar, hvor mindst den ene ægtefælle foretog indbetalinger ud over ATP i 2005.

Fordeling af husstandsindkomst ¹⁾	Antal ægtepar	Ægtefælle	Arbejdsgiveradministrerede Ordninger		Privattegnede ordninger		Pensionsindbetaling ekskl. ATP		Gifte personer uden indbetalinger
			Antal personer	Gns. Indbetaling	Antal personer	Gns. Indbetaling	Antal personer	Gns. Indbetaling	
Manden tjener mindre end 40 pct. af parrets indkomst	(1.000) 114	Mand	33	29.90 0	38	22.38 0	59	31.330	55
		Kvinde	83	36.53 0	40	33.38 0	96	45.680	18
Manden tjener mellem 40 og 60 pct. af parrets indkomst	375	Mand	284	33.36 0	167	18.88 0	331	37.950	44
		Kvinde	317	30.50 0	143	15.30 0	350	33.780	25
Manden tjener mere end 60 pct. af parrets indkomst	310	Mand	252	70.92 0	141	53.83 0	294	86.800	16
		Kvinde	165	22.99 0	106	14.89 0	216	24.910	94
Alle ægtepar med pensionsindskud	799	Mand	569	49.83 0	346	33.55 0	684	58.350	115
		Kvinde	565	29.18 0	289	17.66 0	662	32.600	137

Kilde: Skatteministeriet. Lovmodelberegninger på basis af en stikprøve på ca. 3,3 pct. af befolkningen i indkomståret 2005.

1) Personlig indkomst før fradrag for pensionsindskud og AM-bidrag tillagt positiv nettokapitalindkomst.

Tabellen viser endvidere, at størrelsen af pensionsindbetalinger i højere grad er indkomstafhængig end kønsafhængig. Ved lige store indkomstandele er gennemsnitsindbetalingen for mænd og kvinder ikke meget forskellige.

Ses der imidlertid på det gennemsnitlige indbetalte beløb for samtlige ægtepar, er der dog tale om væsentlig højere beløb for mænd end for kvinder. Dette afspejler bl.a., at gennemsnitsindkomsten for gifte mænd er større end for gifte kvinder.

3.1. Bankers vejledning om forhold der kan påvirke pensionsopsparingen

I følge god skik bekendtgørelsen for finansielle virksomheder, har pengeinstitutter pligt til at yde rådgivning bl.a. ved tegning af rate- og/eller kapitalpensioner. Før et pengeinstitut rådgiver, skal instituttet bede kunden oplyse bl.a. om sin økonomiske situation, sin erfaring med de relevante ydelser og sit formål med at få ydelsen leveret.

Rådgivningen skal tilgodese kundens interesser og give kunden et godt grundlag for at træffe sine beslutninger. Når pengeinstituttet taler pension med en kunde, indgår det som en naturlig del af rådgivningssituationen at spørge om kundens ægteskabelige status. Det vil endvidere være naturligt at inddrage fremtidige forhold, der har indflydelse på pensionsopsparingen, som fx fremtidig indkomst, død eller ægteskabelige forhold.

Det ligger i sagens natur, at banker først og fremmest rådgiver om egne produkter, og at pensionsrådgivning af kunderne sker ved, at kunderne tager kontakt til deres bank og efterspørger den.

I 2007 udgjorde indbetalinger til obligatoriske pensionsordninger, der typisk formidles af arbejdsgiveren, 77 % af alle pensionsindbetalinger (udover ATP), og beløb sig til 108 mia. kr. Obligatoriske pensionsordninger udbydes af pensionselskaber og pensionskasser.

Kun 23 % af alle pensionsindbetalinger (udover ATP) er individuelle. Privatpersoner kan frit beslutte, hvilket pensionsprodukt de ønsker at erhverve. Af de ca. 24 mia. kr., som privatpersoner indbetaler om året i individuel pension, indbetales ca. 8 mia. til pensionsordninger i forsikringselskaber og 16 mia. til pensionsordninger i banker, spare- og andelskasser (rate- og kapitalpensioner).

Der er dermed tale om, at pensionsindbetalinger af frie midler til rate- og kapitalpensioner udgør en lille andel af alle pensionsordninger.

Penge og Pensionspanelet, som blev nedsat af Folketinget i 2007, forventer at iværksætte en informationskampagne i løbet af 2009 om at få styr på pension, forsikring og arv, når et par lever papirløst sammen, herunder også om at få styr på disse områder, når der sker ændringer i parternes forhold.

På borger.dk er der etableret et selvstændigt tema med oplysninger om pensionsforhold og udviklet værktøjer, som den enkelte kan bruge til at få bedre indblik i sine pensionsforhold. I forbindelse med udviklingen af pensionstemaet har der været særlig fokus på kvinder som målgruppe. Borger.dk indeholder også en vejledning om de regler, der gælder ved deling af pension ved skilsmisse. Der vil blive fulgt op på, om pensionstemaet på borger.dk giver kvinder oplysninger, der vil vække deres interesse for egne pensionsforhold, og om pensionstemaet giver til-

strækkelig vejledning om, hvad kvinder særligt skal være opmærksomme på i relation til egne pensionsforhold. Der er planlagt en udbredelseskampagne særligt målrettet kvinder om pensionstemaet på borger.dk i 2009.

4. Pensionsforskelle og udligningsordninger

Arbejdsmarkedspensionernes andel af pensionisternes samlede indkomster vil stige i de kommende år. Det skyldes dels den større udbredelse og modning af de eksisterende arbejdsmarkedspensioner, dels at de større arbejdsmarkedspensioner vil medføre en reduceret folkepension pga. af indtægtsreguleringen af pensionstillæg mv. Stigningen i arbejdsmarkedspensionerne slår altså ikke fuldt ud igennem i den samlede pensionsindkomst.

På lang sigt vil udbredelsen af arbejdsmarkedspensioner betyde, at dækningsgraden for store grupper af lønmodtagere vil være næsten 100 pct. Lavtlønnede grupper vil typisk få en større dækningsgrad end højtlønnede. Det skyldes, dels at folkepensionen er med til at udligne indkomstforskelle, og dels at højtlønnede grupper typisk har et mere stigende indtægtsforløb, således at de gennemsnitligt har betalt bidrag af en væsentlig lavere indtægt end den indtægt, som de slutter på.

Som følge heraf vil stadig færre komme ud fra store ændringer i levestandarden ved overgang til pension. Indkomstfordelingen blandt pensionister vil i højere grad afspejle fordelingen blandt de erhvervsaktive, idet dog folkepension og ATP m.v. indebærer en betydelig udligning. Den kontinuitet i livsførelsen som dette muliggør ved overgang til pension må ældrepolitisk anses for en positiv udvikling.

Velfærds Kommissionens anførte i sin rapport ”Fremtidens velfærd – vores valg”, 2006, at den forøgede udbredelse af arbejdsmarkedspensioner, der har fundet sted siden starten af 1990'ere vil indebære en øget indkomstlighed blandt fremtidens pensionister, der har supplerende pensioner, sammenlignet med i dag. Dette skal ses i sammenhæng med, at de nye arbejdsmarkedspensionsordninger omfattede mange lavere lønnede grupper på arbejdsmarkedet, mens mange højtlønnede allerede var dækket af en pensionsordning.

Størrelsen af restgruppen, dvs. personer uden væsentlig pensionsopsparing, afviger ikke væsentligt for mænd og kvinder. For eksempel anslog Velfærds Kommissionen, at ca. 1/3 af både 25-64 årige mænd og 25-64 årige kvinder sparede mindre end 6.000 kr. op til pension i 2003. Restgruppen er søgt reduceret via obligatorisk bidrag til ATP for en række modtagere af overførselsindkomster. For førtidspensionister er der herudover etableret en frivillig supplerende pensionsordning: den Supplerende Arbejdsmarkedspension for Førtidspensionister.

Den større betydning af de opsparingsbaserede pensioner betyder, at alle bør gøre sig overvejelser om deres fremtidige pensionsforhold. Beskæftigelsesministeriet har i samarbejde med andre ministerier og med bidrag fra pensionsbranchen udviklet et særligt tema på borger.dk med oplysninger om pensionsforhold og værktøjer, som den enkelte kan bruge til at få bedre indblik i sine pensionsforhold, jf. ovenfor. I den sammenhæng har der været særlig fokus på kvinder og pensionsopsparing.

Desuden er der fokus på gruppen af selvstændige, som udgør en væsentlig andel af den restgruppe, der ikke sparer tilstrækkeligt op til pension. Endvidere er Penge- og Pensionspanelet nedsat, jf. ovenfor, som også planlægger initiativer på dette område.

Der skønnes på denne baggrund ikke behov for udligningsordninger, men for en fortsat indsats på ligestillingsområdet, jf. i den forbindelse ligestillingsministerens redegørelse om ligestilling ”Redegørelse 2008/ Perspektiv og handlingsplan 2009”, der blev afgivet til Folketinget den 27. februar 2009.

5. Det Økonomiske Råds rapport ”Dansk Økonomi, forår 2008”

De Økonomiske Vismænd har i rapporten Dansk Økonomi, forår 2008, beregnet, at grupper, der er en integreret del af arbejdsmarkedet, på længere sigt vil have opsparret pensionsformuer, der sikrer de fleste mulighed for at videreføre den levestandard, de havde som erhvervsaktiv, dvs. de vil have dækningsgrader tæt på 100 pct. Det gælder især for de lavest lønnede, mens de højtlønnede vil have noget mindre dækningsgrader.

De Økonomiske Vismænd finder dette positivt, men henviser til, at det også indebærer en risiko for, at de store pensionsformuer kan friste til tidlig tilbagetrækning. Denne risiko er ifølge rapporten stor, fordi dækningsgraden kun falder lidt ved tidlig tilbagetrækning. Det skyldes, at den sammensatte afkastbeskatning af pensionsopsparing (samlet virkning af skat + nedtrapning af sociale ydelser) er meget høj. Ifølge rapporten er det offentlige forsørgelsessystem ikke i tilstrækkeligt omfang tilpasset udbredelsen af de opsparingsbaserede pensioner.

Der henvises også til, at der som udgangspunkt ikke er fordelingsmæssige argumenter for særlige regler for personer over pensionsalderen, når arbejdsmarkedspensionerne er fuldt udbyggede og fremtidens pensionister har disponible indkomster af omtrent samme størrelse, som da de var erhvervsaktive. På dette fremtidige tidspunkt vil pensionisternes indkomstniveau og -fordeling svarer til de erhvervsaktive.

Som led i tilpasningen af de offentlige pensioner til denne situation forslås det, at det indtægtsafhængige pensionstillæg og den supplerende pensionsydelse udfases i takt med, at der opbygges pensionsformuer, som sikrer de kommende pensionister en levestandard på niveau med de erhvervsaktive. De to ydelser foreslås udfaset med virkning for nye pensionister fra 2028. Afskaffelsen af disse tillæg vil øge tilskyndelsen til at foretage pensionsopsparing.

For at modvirke den indtægtsnedgang, dette medfører for grupper, der ikke er dækket (tilstrækkeligt) af arbejdsmarkedspensioner, foreslås der indført en tvungen pensionsopsparing på 6 pct. af løn og overførselsindkomst. Opsparingen finansieret med to tredjedele af staten eller arbejdsgiveren og en tredjedel af overførselsmodtageren eller lønmodtageren. Selvstændige skal også betale et bidrag på 6 pct. De 6 pct. beregnes af al arbejdsmarkedsbidragspligtig indkomst, hvoraf der ikke i forve-

jen indbetales minimum 6 pct. brutto til en pensionsordning med løbende udbetalinger.

I rapporten er det beregnet, at en indbetaling på 6 pct. af det maksimale niveau for dagpenge fra det 21. år til det 72. år giver en årlig pensionsudbetaling på ca. 40.000 kr. Til sammenligning var pensionstillægget til ægtefæller i 2008 ca. 29.000 kr. og til enlige ca. 62.000 kr.

De Økonomiske Vismænds forslag skal ses i sammenhæng med andre forslag i rapporten – fx forslag om indførelse af loft over fradrag for indbetalinger til pensionsordninger. Rapporten indeholder ikke en gennemgang af de fordelingsmæssige konsekvenser, der vil være forbundet med den beskrevne omlægning af bl.a. den offentlige folkepension. Forslaget må dog – afhængig af den nærmere udformning – antages at være til ugunst for mange personer, som i dag typisk opsparer mere end 6 pct. til pension, men dog ikke så meget at deres pensionstillæg er bortfaldet. Disse personers pensionsopsparing vil ikke blive forøget i væsentligt ved forslaget, men de vil miste det udbetalte pensionstillæg. I dag modtager omkring 86 procent af alle folkepensionister pensionstillæg.

Det må antages at kvinder vil udgøre en væsentlig del af den gruppe, der er i risiko for at blive dårligere stillet ved forslaget. Afhængig af den nærmere udformning af forslaget vil det derfor kunne være til ugunst for kvinder.

6. Deling af pensioner m.v.

Ved lov nr. 483 af 7. juni 2006 blev der indsat nye bestemmelser om pension i lov om ægteskabets retsvirkninger (retsvirkningsloven). Bestemmelserne vedrører behandlingen af pensionsrettigheder, når ægtefæller separeres eller skilles.

Behandlingen af pensionsrettigheder ved et ægtefælleskifte tog efter de tidligere gældende regler udgangspunkt i pensionens type og ikke i pensionens karakter af alderdomsforsørgelse, idet spørgsmålet om deling af pensionsrettigheder blev afgjort forskelligt alt afhængigt af pensionstype. Som udgangspunkt blev en løbende livsbetinget pensionsordning holdt uden for delingen, mens en kapital- og ratepension blev ligedelt mellem ægtefællerne ved skiftet.

Med lovændringen er der skabt forudsigelighed i forhold til delingen af den samlede pensionsformue, når ægtefæller separeres eller skilles.

De nye regler bygger på det udgangspunkt, at der af den enkelte person – også i et ægteskab – foretages selvstændig opsparing til pension. Dette indebærer, at ægtefæller, hvis de separeres eller skilles, som udgangspunkt ikke skal aflevere pensionsformue til den anden ægtefælle. Bestemmelserne giver også mulighed for kompensation, således at den ene af ægtefællerne ikke alene skal bære risikoen for, at der kan være forskel på størrelsen af de to ægtefællers pensionsopsparinger.

Hovedpunkterne i de nye pensionsregler i lov om ægteskabets retsvirkninger er:

- Begge ægtefællers pensioner kan som udgangspunkt udtages uden deling. Det betyder, at ægtefæller ved ægtefælleskifte i anledning af separation eller skilsmisse som udgangspunkt kan udtage egne rimelige pensionsordninger forlods uden deling med den anden ægtefælle uanset hvilken pensionstype, der er tale om (retsvirkningslovens § 16 b, stk. 1).
- Pensionsopsparing ud over det rimelige betragtes som ekstra opsparing, som derfor skal ligedeles mellem ægtefællerne (retsvirkningslovens § 16 b, stk. 3).
- Det nævnte udgangspunkt om forlods udtagelse af egne pensioner modificeres af lovens § 16 d og § 16 e, som indeholder to kompensationsmuligheder. Det bærende hensyn bag disse bestemmelser er at undgå urimelige resultater som følge af, at niveauet for ægtefællers pensionsopsparing kan være forskelligt:

a) *"Fællesskabskompensation" (retsvirkningslovens § 16 d)*

Efter retsvirkningslovens § 16 d er der mulighed for, at der i visse situationer kan gives kompensation til en ægtefælle, der har foretaget en mindre pensionsopsparing end den anden ægtefælle.

Hensynet bag bestemmelsen er, at ægtefæller i pensionsmæssig henseende bør kunne indrette sig, som de finder bedst for dem som familie uden at tage hensyn til, om det vil kunne få betydning for den ene ægtefælles pensionsopsparing ved skifte i forbindelse med separation eller skilsmisse. Bestemmelsen skal således sikre, at ægtefæller, som har valgt at indrette deres familiemæssige situation på en sådan måde, at den ene ægtefælle har foretaget en mindre pensionsopsparing end den anden ægtefælle, ikke stilles i en situation, hvor den ægtefælle med den mindste pensionsopsparing udtager en betydelig mindre pension, fordi den pågældende – af hensyn til familien – ikke har haft mulighed for at foretage en rimelig pensionsopsparing.

Opgørelsen af kompensationsbeløbet tager udgangspunkt i det beløb, som ægtefællen ville have opsparet i pension, hvis den pågældende ikke havde været på deltid, haft orlov eller været hjemmearbejdende. En kompensation kan højst indebære, at ægtefællen får halvdelen af ægtefællernes samlede pensionsopsparing under ægteskabet.

b) *"Rimelighedskompensation" (retsvirkningslovens § 16 e)*

Retsvirkningslovens § 16 e er en opsamlingsbestemmelse, der skal sikre, at de - typisk ældre - ægtefæller, der efter et længerevarende ægteskab (ca. 15 år eller mere) har en beskeden pensionsordning eller slet ikke har en pensionsordning, ikke stilles urimeligt i pensionsmæssig henseende, fordi den anden ægtefælle har pensionsrettigheder, der vil kunne udtages forlods ved skifte af fællesboet.

Bestemmelsen er en "rimelighedsregel", hvor kompensationen fastsættes skønsmæssigt, bl.a. under hensyntagen til formueforholdene i øvrigt i ægteskabet. Fastsættelse af et kompensationsbeløb forudsætter, at det er muligt at vur-

dere værdien af en pension på tidspunktet for pensioneringen. Ved løbende livsbetingede pensioner vil dette fremgå af alderspensionstilsagnet, mens der for kapitalpensioner skønmæssigt vil skulle ske en omregning til løbende udbetalinger.

- Endelig har ægtefæller mulighed for at aftale, at en pensionsrettighed skal være særeje. Ægtefæller kan desuden aftale, at værdien af en kapital- eller ratepensionsordning skal indgå i deling af fællesboet i tilfælde af separation, skilsmisse eller bosondring. På den måde kan ægtefæller "skræddersy" en ordning, der tager hensyn til den konkrete situation (retsvirkningslovens § 16 h).

Statsforvaltningerne og Familiestyrelsen vejleder ægtefæller om reglerne om pensioners behandling i forbindelse med separation eller skilsmisse.

6.1. Om erfaringer fra retssystemet

Som anført ovenfor blev der ved lov nr. 483 af 7. juni 2006 indsat nye bestemmelser i lov om ægteskabets retsvirkninger om pensionsrettigheders behandling ved død samt separation og skilsmisse.

Loven trådte i kraft den 1. januar 2007. Justitsministeriet er ikke bekendt med, at der skulle foreligge retspraksis vedrørende de nye regler om pensioners behandling ved ægtefælleskifte i forbindelse med separation eller skilsmisse.

6.2. Om fordeling af pensioner til parterne ved separation og skilsmisse og Skattekommissionen

Spørgsmålet om deling af pensioner ved skilsmisse behandles ikke i Skattekommissionens rapport. Da hverken den afgivende eller modtagende ægtefælle skal betale skat ved deling af pensioner i forbindelse med separation og skilsmisse, foreligger der umiddelbart at se heller ikke en skattemæssig problemstilling, der burde have indgået i Skattekommissionens arbejde.

Reglerne er kort skitseret nedenfor:

Efter pensionsbeskatningsloven (PBL) skal der normalt betales en afgift på 60 pct. ved overdragelse eller anden overførsel til eje eller pant samt ved andre dispositioner mv. der medfører, at pensionsordningen ikke længere opfylder betingelserne i PBL kapitel 1.

Reglerne finder dog ikke anvendelse på udlodning til ægtefælle ved skifte af fællesbo eller ved bosondring. Skilsmisse/separation falder ind under denne regel.

Med lov nr. 483 af 7. juni 2006, om ændring af lov om ægteskabets retsvirkninger og lov om skifte af fællesbo m.v. kan alle ægtefæller fra den 1. januar 2007 som udgangspunkt tage deres egne pensionsordninger med sig ud af ægteskabet i tilfælde af skilsmisse. Derfor skal ægtefæller, der ønsker at dele hinandens kapital- eller ratepensionsopsparinger sikre sig - f.eks. ved indgåelse af en ægtepagt.

SKAT har i den forbindelse udstedt en meddelelse (SKM 2006.608. SKAT), der gør opmærksom på, at formuleringen af en sådan ægtepagt kan medføre, at deling af pensionsordninger ved oprettelse af en ægtepagt kan blive omfattet af afgiftspligten på 60 pct., hvis ægtepagten formuleres, så overdragelsen til den anden ægtefælle end den oprindelige ejer reelt kan anses for at være sket ved oprettelsen af ægtepagten.

Hvis ægtepagten derimod foreskriver en deling af en pensionsordning i tilfælde af separation eller skilsmisse, skal der ikke betales 60 pct. afgift.